

**DOUĂ OBICEIURI SEMNIFICATIVE ÎN VIAȚA TINERILOR DIN
COLECTIVITATEA RURALĂ CONTEMPORANĂ — PETRECEREA LA ARMATĂ
ȘI JOCUL DE HRAM**

TWO CUSTOMS WITH A SIGNIFICANT ROLE IN THE LIFE OF YOUNG PEOPLE IN THE
RURAL COMMUNITY — SEEING OFF TO THE ARMY AND PATRON SAINT DAY CELEBRATION

SVETLANA BADRAJAN,
conferențiar universitar, doctor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

În articolul dat sunt punctate repere importante legate de existența obiceiurilor, a creației muzicale tradiționale în condițiile contemporane de viață socială. Unele dintre acestea se desfășoară în virtutea tradiției cu adaptări nesemnificative, păstrându-și nealterat conținutul și semnificația, altele sunt reanimate și incluse în circuitul cultural rural în scopul păstrării, salvărdării și valorificării patrimoniului cultural. Obiceiurile „Petrecerea la armată” și „Jocul de Hram” reprezintă manifestări cu funcție premaritală, care încă au un rol important în viața tinerilor din colectivitatea rurală în contemporaneitate.

Cuvinte-cheie: obiceiuri, colectivitate rurală, tineri, salvărdare, repertoriul muzical

The article outlines the major aspects related to the existence of customs and traditional music in the milieu of the contemporary social life. Some of these are conducted according to tradition with minor adaptations, preserving their content and meaning unaltered, while others are revived and included in the rural cultural circuit with the aim of preserving, safeguarding and harnessing the cultural heritage. The customs of “seeing off to the army” and “patron saint day celebration” act as manifestations with a premarital function, which still have an important role in the life of young people in the contemporary rural community.

Keywords: customs, rural community, young people, safeguarding, musical repertoire

În societatea rurală contemporană, în pofida transformărilor radicale produse, o mare parte fiind distructive, atât la nivel social-economic, cât și în raport cu viața tradițională, totuși, unele obiceiuri și manifestări folclorice se mai practică, evident neuniform ca prezență, conținut și repertoriu în spațiul etnografic al Republicii Moldova. Numim obiceiurile legate de naștere și înmormântare, ceremonialul nupțial, diferite tipuri de colindat. Transformările survenite la nivelul întregului sat s-au extins asupra instituțiilor premaritale, „din necesitatea existenței unei concordante între starea de fapt și funcționalitatea lor. În cadrul unor fenomene ample, cum ar fi mobilitatea teritorială și socială, <...> pătrunderea în viața satului a mass-media, înființarea căminelor culturale, creșterea gradului de instruire în rândul populației sătești, atât modul de alegere a partenerului, cât și a cadrului în care se petrecea acest lucru au avut de suferit” [1, p. 283]. În acest context încă mai prezintă valoare semantică și funcțională instituțiile premaritale *Petrecerea la armată și Jocul de Hram*.

Prezentăm în continuare reperele fundamentale ale acestor manifestări.

Petrecerea la armată este organizată de către părinții băiatului, dar rolul prim îl are mama, împreună cu câteva neveste — rude și vecine. Evident evenimentul este direcționat spre tinerii din localitate, fete și flăcăi, din anturajul personajului principal — recrutul.

Actul înstrăinării, caracteristic manifestării, adică plecarea impusă a unui individ din mediul natural și familial propriu vieții lui, fie temporar — cazul dat, fie pentru totdeauna și integrarea acestuia într-un mediu nou, un mediu străin, este încă bine reliefat, reflectând cele trei secvențe fundamentale: desprinderea, trecerea și integrarea, codificate la rândul lor în acțiuni concrete, care pot fi separate, evident, doar convențional.

Așadar:

– desprinderea de familie, de prieteni, prietenă, mediul firesc, acoperă intervalul pregătirii mesei festive, invitarea rudelor, dar în special a tinerilor, deoarece ei sunt actanții principali;

– trecerea propriu-zisă plasează în centru masa festivă, însoțită de dans, cântec și câteva acțiuni tradiționale integrate, încă bine păstrate și anume:

a) plantarea unui arbore fructifer de către recrut;

b) legarea recrutului cu prosoape, oferirea diferitor daruri din partea rudelor;

(Moment ce denotă sentimentul de tristețe, înstrăinare. Pentru a realiza un echilibru emoțional nu lipsesc momentele ludice, precum prezența unei bătrâne, de regulă bunica, care îi aduce daruri sub formă de alimente (vin, mămliguță, plăcinte, brânză de oi, ceapă, ș.a.), pe care într-un trecut nu prea îndepărtat le-ar fi luat recrutul cu el, sa-i fie utile în călătoria până la destinație, drumul fiind lung, datorită transportului — car, căruță, etc. În prezent fiind, evident, inutile. Astfel dintr-un act important, grav această acțiune se transformă într-unul distractiv.)

c) prietena îi dăruiește o băsmăluță (un fel de năframa) pe care i-o prinde la brâu, simbolizând un legământ de fidelitate; este cunoscută și balada *Inelul și năframa*, care reflectă aceeași acțiune;

d) toți cei prezenți la fel vin cu daruri, dar în special, donează bani (sume mici, comparativ cu cele din cadrul nunții);

– integrarea acoperă intervalul de la adunarea tuturor recruților din aceeași comunitate într-un loc anume al localității, sau din diferite localități într-un centru de recrutare administrativ, petrecuți de regulă de fete și flăcăi, prieteni apropiați, până la revenirea ultimilor la casele lor, încheindu-se astfel întreg ceremonialul petrecerii sau plecării la armată.

Repertoriul muzical interpretat la masa festivă, este extrem de pestriț, incluzând atât creații folclorice, cât și contemporane de diferit gen. De fapt, într-un fel amintește de repertoriul nupțial. În funcție de formația de muzicieni care e invitată, este și conținutul repertoriului interpretat. Cert este faptul că neapărat vor fi executate măcar unul dintre cântece tradiționale de cătănie, iar în prezent, s-a făcut chiar o modă de a interpreta creații de origine folclorică. Nu lipsește nici actul de jelire a recrutului, dar nu am înregistrat, cu regret, recent vreun bocet ritual, acesta reducându-se la o simplă lamentație și aceasta nesemnificativă, dictată de starea afectiv-emoțională a mamei sau altei persoane de sex feminin apropiate. Obiceiul, evident, și-a pierdut conținutul dramatic, înclinând balanța înspre distracție, petrecere.

Jocul de Hram este la fel o manifestare ce se practică încă în comunitatea rurală contemporană și care vizează în primul rând tinerii — fete și flăcăi. *Hramul* este o sărbătoare importantă pentru colectivitatea sătească (precizez: în Republica Moldova satul este unica unitate administrativă ce precede pe cea de oraș, nu exista unitatea de comună). El marchează ziua sărbătorii religioase când a fost sfințită biserica din sat. Fiecare localitate are ziua sa de *Hram*. După anii 90', printr-un decret de guvern această zi este declarată nelucrătoare pentru localitatea respectivă, ceea ce a favorizat păstrarea și marcarea evenimentului prin *Joc*, care se făcea neapărat în această zi. *Jocul de Hram* se desfășoară astăzi în două etape: *Jocul propriu-zis*, care se organizează ziua și *Balul*, care are loc seara.

Organizatorii *Jocului de Hram* erau de regulă flăcăii de „frunte” din sat, evident unul dintre ei era conducătorul grupului. Printre aceștia se numărau, în primul rând, cei „scăpați de armată”, adică cu serviciul militar făcut. Ei invitau și plăteau muzicanții, urmăreau desfășurarea corectă a

evenimentului. În prezent rolul acestui grup de flăcăi nu este diminuat, doar că ei colaborează la organizarea Jocului cu directorul casei de cultură și alte persoane responsabile în acest sens din cadrul organelor administrative locale.

La *Jocul de Hram* din prima parte, adică de zi, ce se desfășoară în aer liber, participă doar tinerii, de fapt cine dorește, fără un oarecare aport financiar. Repertoriul de dans este divers, dar neapărat se execută o mare cantitate de melodii de origine folclorică. Dacă e să mă refer în general la elementul coregrafic, atunci trebuie să remarc zona de sud a Basarabiei, unde s-au păstrat un șir de particularități specifice coregrafiei din zonă, mai ales că în multe localități de aici, și în special, în Cahul, centru administrativ zonal, este viabilă tradiția Jocului duminical. Persoane din alte zone ale Basarabiei nu se aventurează să intre în joc, din motivul că nu pot face față conținutului coregrafic destul de complicat.

Balul, care a preluat în mare parte funcțiile manifestării date, începe seara, și durează până după miezul nopții. Se organizează într-o încăpere, intrarea este contra plată. În repertoriul de dans predomină dansuri moderne, depășind ca frecvență jocurile populare. Chiar dacă eticheta și normele Jocului tradițional nu mai au relevanță, totuși balul și-a creat legile proprii de desfășurare, care în mare parte anticipă ceremonialul nupțial. Astfel, flăcăul, inițiatorul balului, devine cea mai importantă persoană din cadrul petrecerii. El alege Regina balului, de regulă, prietena lui sau fata cu care este deja logodit.

Orice alt flăcău care dorește să danseze cu regina balului, trebuie să plătească, obicei întâlnit și în cadrul nunții — jucatul miresei pe bani. Uneori se practică furtul Reginei, la fel prezent în ceremonialul nupțial. Spre sfârșitul Balului părinții flăcăului și ai fetei le dăruiesc diverse cadouri, legându-i cu prosoape, asemănător actului nupțial Legătoarea miresei. Astfel se anunța o viitoare căsătorie, care în majoritatea cazurilor urma neapărat.

Printre factorii ce contribuie la păstrarea și realizarea acestor obiceiuri, mă refer la *Petrecerea la armată* și *Jocul de Hram*, numim pe cel social, tradițional, etic, familial, economic, ludic. Precizez: în spațiu rural există încă (evident neuniform exprimat) mentalitatea patriarhală și sentimentul de rudenie cu persoane destul de îndepărtate, la distanță de câteva generații, iar conceptul tradițional, ce reflectă necesitatea executării unei acțiuni, manifestări, explicat de colportori prin „așa se cade”, „așa trebuie”, este la fel destul de bine conservat. Acestea completate cu dorința firească a tânărului recrut, în cazul *Petrecerii la Armată*, de a se remarca, a se simți matur, deosebit, în centrul atenției pe de o parte, ca de altfel și în *Jocul de Hram* — grupul de flăcăi, și a părinților „de a fi în rând cu lumea” pe de alta, au alimentat păstrarea obiceiurilor.

Activitatea specialiștilor în domeniul culturii tradiționale în cadrul primăriilor, centrelor raionale, (nu mă refer la profesionalismul acestora), la fel a contribuit pozitiv, în special prin entuziasmul multora dintre acești specialiști, (poate partea infimă bună a activității acestora), la revigorarea unor obiceiuri în condițiile lor firești de manifestare. Anume o astfel de soartă a avut-o în multe localități *Jocul de Hram*. Evident nu s-a intervenit în vreun fel în conținutul și desfășurarea obiceiului, doar s-a realizat o reanimare reușită pe un teren tradițional încă fertil. Și în final, constatăm încă într-un șir de localități prezența vie a acestor obiceiuri și desfășurarea într-o continuitate firească, fără întreruperi sau sincope temporale, chiar dacă accentul principal este pus pe atmosfera de petrecere și distracție.

Valorile culturii tradiționale sunt o modalitate „de exprimare a umanului, căci întreaga existență umană este acel ax al acțiunii, expresia posibilă a adaptării sale, a armoniei omului cu lumea concretă în care acționează” [2, p. 21]. Astfel, păstrarea, salvagardarea, promovarea tradiției,

obiceiurilor, prin exploatarea valorii acestora demonstrate în timp și transfigurarea conținutului semantic prin adaptarea la cerințele vieții contemporane este una din direcțiile fundamentale strategice sub aspect social-cultural al comunităților contemporane.

Referințe bibliografice

1. MINOIU, M.R. Dinamica instituțiilor premaritale. De la hora satului la discotecă — studiu de caz. In: *Anuarul institutului de etnografie și folclor „Constantin Brăiloiu”*. Ser. Nouă. București: Editura Academiei Române, 2000–2002, t. 11/13, pp. 283–294.
2. COMANICI, G. Conceptul „valoare” în cultura populară. In: *Anuarul institutului de etnografie și folclor „Constantin Brăiloiu”*. Ser. Nouă. București: Editura Academiei Române, 2000–2002, t. 11/13, pp. 21–25.